

ОС₉₉, 619] з тотожним як з морфологічного, так і з акцентуаційного погляду кореневим *жада́ти* – *жада́ю*, *жада́єш* [Грінч.І, 470; ОС₉₉, 245].

І за всім цим – розвиток мови, її саморозвиток, вічне її самооновлення. А нам залишається лише її пізнавати. Щоб знати.

Список скорочень використаних джерел:

- Бер. Лексикон словенороський Памви Беринди / підгот. тексту і вступна стаття В. В. Німчука. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.
 Грінч. Словарь української мови : в 4-х тт. / за ред. Б. Грінченка. – К., 1907–1909.
 ОС₉₉ Орфографічний словник української мови. – К. : Довіра, 1999. – 989 с.
 Срезн. *Срезневский И. И.* Материалы для словаря древнерусского языка : в 3-х тт. – СПб., 1893 – 1903.
 СУМ Словник української мови : в 11-х тт. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.

Задорожний В. В. Ударение как словообразовательный фактор.

*В статье сделана попытка уяснить причину эволюционных изменений в ударении ныне суффиксальноударного глагола *страждáти* – *страждáю*, *страждáєш*, которое ранее было зафиксировано как корнеударное *стра́ждати* – *стра́ждаю*, *стра́ждаєш*. По убеждению автора, такого типа изменения глагольного ударения в современном языке отражают эволюцию его грамматической системы на современном этапе ее развития, в частности развитие в нем категории глагольного вида.*

Ключевые слова: *совершенный / несовершенный вид; корневое, суффиксальное ударение; первичное, вторичное ударение.*

Zadorozhnyi V. V. Accent as word forming factor.

*In the article the attempt is made in a conclusive way to find out the reason of evolutionary changes in stressing of nowadays suffixal stressed verb *страждáти* – *страждáю*, *страждáєш*, earlier being fixed as root-stressed *стра́ждати* – *стра́ждаю*, *стра́ждаєш*. To author's opinion such changes of verbal accent in modern language show the evolution of its grammatical system at modern stage of its development, particularly the development of category of verbal aspect in it.*

Keywords: *perfective / imperfective aspect; root, suffixal accent; primary, secondary accent.*

Зайцева М. О.

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЗДИВУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ С. МОЕМА)

Статтю присвячено дослідженню концепта здивування на базі матеріалу із творів С. Моема. Розглянено польову структуру концепту здивування, виокремлено й перелічено його сегменти. Визначено мовні засоби, що виражають концепт здивування.

Ключові слова: *дискурс, концепт, концептуальні ознаки, периферія, польова структура, суб'єктивна модальність, мовні засоби.*

Центральним терміном у мовній картині світу наразі є концепт. Проте термін концепт в сучасній науці про мову не має однозначного тлумачення: вирішуються питання класифікації концептів, методів їх вивчення, структури концепту та його місце серед інших лінгвістичних термінів. Спірність питання про статус концепту свідчить, перш за все, про труднощі формування нової наукової парадигми. Разом з широким колом теоретичних розробок, з'явилася велика кількість робіт, де представлені конкретні описи тих чи інших концептів (страх, кохання, традиції та ін.),

але концепту здивування з огляду на його приналежність до базових емоцій не приділялося належної уваги. Окрім цього, актуальність дослідження обумовлена пильною увагою сучасної лінгвістики до проблеми концептуалізації світу (зовнішнього та внутрішнього), а також особливим інтересом до проблеми відображення в мові концептів внутрішнього світу людини.

Об'єктом дослідження є концепт здивування.

Предметом дослідження є мовні засоби вираження концепту здивування.

Мета дослідження – виявити мовні засоби вираження концепту здивування.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. систематизувати та узагальнити визначення концепту;
2. з'ясувати структуру концепту;
3. визначити мовні засоби, які відтворюють вираження концепту здивування.

Матеріалом дослідження слугували мовні одиниці, що виражають концепт здивування, які були обрані з твору С. Моема “The Happy Couple”.

Людина, набуваючи досвіду, трансформує його у концепти, які, логічно пов'язуючись між собою, складають концептуальну систему; вона конструюється та уточнюється людиною безперервно. Це пояснюється такою ознакою концепту, як здатність до зміни. Змінюється з часом і число концептів, об'єм їх змісту.

Оскільки основними структурними одиницями мовної картини світу вважаються концепти, своєрідною альтернативою терміна “мовна картина світу” можна вважати поняття концептосфера мови, запроваджене Д. С. Ліхачовим. Концептосфера – сукупність концептів, з яких складається світорозуміння носія мови. Відштовхуючись від сукупності концептосфер окремої особистості, дослідник приходять до концептосфери національної мови, яка тим багатше і ширше, чим “багатше вся культура нації – її література, фольклор, наука, образотворче мистецтво” [10, с. 153].

Вперше у вітчизняній лінгвістиці термін концепт використовує С. А. Аскольдів-Алексєєв: “Концепт є утворенням, яке замінює нам у процесі мислення невизначену безліч предметів одного і того ж роду” [1].

Концепт, на відміну від значення слова, – це сукупність усіх значень слова, цілісний смисловий образ, що асоціюється з цим словом. Він формується в процесі сприйняття слова у складі різноманітних і різноманітних вживань [10].

Концепт складається з компонентів (концептуальних ознак), тобто окремих ознак об'єктивного або суб'єктивного світу, диференційовано відбитих в його свідомості і таких, що розрізняються по мірі абстрактності. В результаті когнітивно-лінгвістичних досліджень як прикладний результат може бути запропонований опис відповідного концепту як елемента національної концептосфери. Концепти можуть бути особистими (каляка-маляка – про що-небудь страшне), віковими (щастя, радість) і загальнонаціональними (душа, туга, журба, батьківщина).

Наразі існують різні дослідження, присвячені проблемі визначення концепту [1; 2; 6]. Так, систематизуючи поняття концепту, С. А. Юлтімірова визначає три основних підходи до розуміння концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний: “Лінгвістичний підхід до визначення концепту представлений у дослідженнях С. А. Аскольдова, Д. С. Ліхачова, В. В. Колєсова. В цілому, представники даного напрямку розуміють концепт як значення слова разом з його конотативним елементом. Прихильники когнітивного підходу відносять його до явищ ментального характеру, наприклад, З. Д. Попова, І. А. Стернін.

Представники третього підходу при розгляді концепту велику увагу приділяють культурологічному аспекту. На їх думку, вся культура є сукупністю концептів та відносин між ними. Цього погляду дотримується Степанов Ю. С.” [19].

Підводячи підсумок всьому вищесказаному про концепт, слід підкреслити, що категорія концепту отримує міждисциплінарний статус, оскільки вона використовується в двох нових парадигмах: лінгвокогнітології та лінгвокультурології.

На основі аналізу досліджень указаних авторів в статті було прийняте як робоче наступне визначення концепту: концепт – культурно маркована смислова одиниця, що є продуктом колективного мислення, яка зберігається у свідомості мовної особистості та може бути виражена за допомогою мовних засобів.

Далі звернемося до класифікації концептів. Наразі типологія концептів знаходиться в стадії розробки, а в дослідженнях зустрічаються численні класифікації концептів, де концепти класифікуються за різними принципами. З точки зору тематики концепти утворюють, наприклад, освітню, текстову та ін. концептосфери. Класифіковані по своїх носіях, концепти утворюють індивідуальні, мікрогрупові, макрогрупові, національні, цивілізаційні, загальнолюдські концептосфери. Можуть виділятися концепти, що функціонують в тому або іншому виді дискурсу: наприклад, педагогічному, релігійному, політичному, медичному та ін. Сам дискурс може розглядатися одночасно як сукупність апеляцій до концептів і як концепт, існуючий у свідомості носіїв мови.

Отже, відомі типології можна умовно розділити на кілька груп:

1. Семантичні класифікації. Дані класифікації розглядають концепти з позиції сфери їх вживання [10].

2. Класифікації концептів на основі їх вираження і функціонування в мові.

3. Класифікація лінгвокультурних концептів А. П. Бабушкіна, що базується на семантико-структурній підставі. В даному випадку концепти поділяються на лексичні і фразеологічні [2].

Щодо структури концепту, то для нашого дослідження певний інтерес представляє концепція Ю. С. Степанова, який виокремлює три “шари” концепту:

- основна, актуальна ознака (як засіб розуміння і спілкування, що використовується більшістю носіїв мови);

- одна або кілька додаткових ознак, які є актуальними лише для окремих груп мовних особистостей;

- внутрішня форма (етимологія концепту) [17, с. 44].

Складна структура концепту може бути виявлена через аналіз мовних засобів методами семантико-когнітивного та лінгвокультурологічного аналізу. Основна мета такого аналізу – описати структуру концепту, його лінгвокультурну специфіку і зробити висновки щодо його значущості для мовної картини світу. При цьому ми спиралися на основний постулат когнітивної лінгвістики про те, що концепт як ментальна одиниця може бути описаний через аналіз засобів мовної об’єктивації [15].

Залежно від типу концепту обирається методика його опису. Відомо, що є різні типи структур представлення знань – схема, фрейм або сценарій, картинка або розумовий образ, скрипт і так далі. Їх об’єднує те, що усі вони містять інформацію, що зберігається в пам’яті, яка забезпечує адекватну когнітивну обробку стандартних ситуацій. Багато що при описі залежить від того, який тип концепта підлягає опису.

Так, якщо словарні тлумачення містять вказівки, то вони вказують на схему. Наприклад, таке тлумачення: “рогатка” – дерев’яна розвилка у формі букви Y – це схема.

Опис процесу, дії, з найважливішими етапами – це сценарій. Наприклад, опис облави на вовків у вірші В. Висоцького “Йде полювання на вовків.” дозволяє встановити наступний сценарій: “облава” – це полювання, при якому оточують місце, де знаходиться звір, а потім женуть його на мисливців.

Широко використовується в когнітивній лінгвістиці також термін скрипт, який визначається як набір очікувань про те, що в сприйманій ситуації повинно статися далі і який дозволяє розуміти не лише реальну або ситуацію, що описується, але й детальний план поведінки в цій ситуації. У останні десятиліття однієї з найважливіших проблем когнітивної лінгвістики стала проблема відображення у свідомості людини цілісної картини світу, що фіксується мовою. Картина світу відображає в собі певний образ світу, який ніколи не є дзеркальним віддзеркаленням світу, вона є певне бачення і конструювання світу у згоді з логікою світобачення.

Дослідження концептів у мові стало предметом багатьох студій когнітивістів. Можна констатувати, що нині існує декілька різновидів концептуального аналізу (словосполучення “концептуальний аналіз” набуває функції терміна, і концептуальний аналіз можна якоюсь мірою трактувати як метод когнітивної лінгвістики). Як правило, концепти досліджуються на основі сполучуваності, переважно предикативної, рідше атрибутивної, комплементарної, а інколи враховуються різноманітні широкі мовні контексти (фольклорні, художні, публіцистичні та інші твори). Уже досліджено чимало соціально-політичних, ідеологічних, філософських, культурних, ментальних, міфологічних концептів: “свобода”, “справедливість”, “істина”, “доля”, “душа”, “дух”, “серце”, “шлях”, “жінка”, “чоловік” тощо.

Серед різних методик концептуального аналізу вирізняється етноцентрична концепція А. Вежбицької, яка виходить із того, що значення зумовлене ментальністю певного етносу. Кожна мова специфічна, в ній відображений своєрідний національний характер. Способи концептуалізації світу закладені в мові [3]. Усю пізнавальну діяльність людини (когніцію) можливо розглядати як те, що розвиває уміння орієнтуватися у світі, а ця діяльність зв'язана з необхідністю ототожнювати і розрізняти об'єкти: концепти виникають для забезпечення операцій цього роду. Вважається, що кращий доступ до опису і визначення природи концепту забезпечує мова. При цьому одні учені вважають, що в якості простих концептів слід розглядати концепти, представлені одним словом, а в якості складніших – ті, які представлені в словосполученнях. Інші убачають прості концепти в семантичних ознаках, виявлених в ході компонентного аналізу лексики. Треті вважали, що аналіз лексичних систем мов може привести до виявлення невеликого числа “примітивів”, комбінацією яких можна описати увесь словарний склад мови. Відому компромісну точку зору розділяють ті вчені (Ю. Д. Апресян, Г. Д. Гачов та ін.), які думають, що частина концептуальної інформації має мовну “прив'язку”, тобто способи мовного вираження, але частина цієї інформації представлена в психіці принципово іншим чином, тобто ментальними репрезентаціями іншого типу – картинками, схемами.

Всі дослідники стикаються з проблемою вибору оптимальних методів аналізу, спрямованих на вирішення поставлених завдань з урахуванням особливостей досліджуваного об'єкта.

Отже, розглянемо далі концепт здивування з точки зору психології. В статті аналізується концепт здивування, оскільки здивування належить до базових емоцій, запропонованих К. Ізардом: інтерес, радість, здивування, сум, гнів, відраза, презирство, страх, сором, почуття провини [9].

П. К. Анохін розглядає здивування як емоційну реакцію на раптово виникаючі обставини, що знижує активність діяльності [12, с. 71]. Відповідно до лінгвістичної теорії модальності, здивування містить в собі “уявлення про нормативні зв'язки речей, відхилення від них і про формальний хід подій”, а також додаткову суб'єктивну оцінку [2, с. 127–128]. Смысловая основа подиву як особливого виду ставлення до інформації – це іраціональна (ІО) оцінка або асертив, ядром якого є попередній

вірогідний прогноз. Від ступеня його порушення залежить, у якому вигляді буде проявлятися емоція: здивування, власне здивування чи подиву [8, с. 82; 12, с. 31–32]. Крім того, в асертиві виділяються 2 логічних оператора: подив і протилежний стан психічної рівноваги, що представляє собою різновид раціональної оцінки (РО). Остання заснована на виправданому вероятностном прогнозі і виникає, коли людина відчуває в ньому потребу. Як правило, РО передає ступінь очікування якої-небудь події, силу віри в його настання [7, с. 7; 12, с. 32].

Позитивна функція подиву полягає у підготовці людини до ефективних дій у разі нової несподіваної події, в адаптації до змін навколишнього середовища [9, с. 244–250]. Також подив концентрує увагу на об'єкті і може викликати таку позитивну емоцію, як інтерес [12, с. 71]. Очевидно, негативна складова подиву – це відчуття вакууму, за якого людина може проігнорувати важливий для нього сигнал.

З точки зору А. Н. Лука, здивування спочатку нейтральне і може залишитися таким, якщо зміна ситуації не зачіпає інтересів індивідуума. В іншому ж випадку дана емоція “набуває позитивне або негативне забарвлення, тобто перетворюється на приємне здивування або неприємне здивування” [11, с. 25]. Б. Крик-Кастовський вважає, що здивування є “надемоцією”, на якій базується уся емотивна мова. Так, дослідниця впевнена, що емоція страху включає в себе негативний подив і, більше того, виникає саме на його основі [20, с. 156, 160]. Таким чином, вона розмежовує позитивний, негативний і нейтральний подив. А. І. Сергєєв, який вважає термін “нейтральне здивування” не зовсім вдалим, пропонує називати даний різновид емоції власне подивом або подивом в чистому вигляді, “маючи на увазі відсутність оцінного компонента у виразах цього підвиду емоції”. Вчений схиляється до думки, що “позитивне” і “негативне” здивування слід розглядати як кластери емоцій (здивування + радість і здивування + страх / розчарування і т.п.) [13, с. 26–27]. За спостереженням К. Ізарда, люди зазвичай оцінюють здивування як позитивну емоцію. “Якщо попросити людину згадати ситуацію, в якій він відчував подив, то він напевно розповість про радісну або приємну подію. У ситуації подиву люди, як правило, відчувають приблизно таке ж задоволення, як в ситуації, що викликає сильний інтерес” [9, с. 191].

У лінгвістичній теорії здивування розглядається як особливий різновид суб'єктивної модальності, що містить “уявлення про нормативні зв'язки речей та відхилення від них”, а також включає елемент додаткової суб'єктивної оцінки.

Оцінна структура включає наступні елементи: суб'єкт оцінки, об'єкт (и) оцінки, предмет оцінки, основу оцінки, характер оцінки та обґрунтування оцінки. Предмет оцінки – це властивість або ознака об'єкта, що може бути оцінена, підставою для такої оцінки виступає точка зору, з якої він розглядається. Характер оцінки – абсолютний або порівняльний – залежить від вигляду об'єкта оцінки, а обґрунтуванням оцінки слід вважати її основоположні “мотиви – причини”. Основу суб'єктивної модальності здивування утворює іраціональна оцінка (ІО) [12].

Центральним і обов'язковим компонентом ІО виступає попередній вірогідний прогноз, від ступеня порушення якого залежать конкретні його види.

Крім того, на основі наявності / відсутності вірогідного прогнозу або його відповідності / невідповідності “нормі очікування”, в ІО виділяють два логічних оператора: з одного боку, здивування (з його модифікаціями), а з іншого, – стан психічної рівноваги.

Цей стан є різновидом раціональної оцінки (РО), яка базується на виправданому вірогідному прогнозі і виникає як результат потреби людини в ньому. РО, як правило, передає ступінь віри суб'єкта до настання якої-небудь події, ступінь очікування цієї

події”. РО можна інтерпретувати як результат семантичного заперечення подиву: дивно – нічого дивного, дивно – як і слід було очікувати тощо [12].

Здивування реалізується за допомогою різнорівневих лінгвістичних засобів – лексичних, граматичних, фразеологічних і паралінгвістичних, оскільки воно є різновидом суб’єктивної модальності як функціонально-семантичної категорії.

Підставою для розгляду ІО у вигляді функціонально-семантичної категорії є універсальний понятійний зміст, пов’язаний з конкретними двоплановими одиницями, що виражають його в мові.

Вдалим прийомом систематизації та опису засобів, що об’єктивують ІО, є її представлення у вигляді поля.

Традиційно під полем розуміється сукупність мовних одиниць, об’єднаних спільністю змісту. Вони відображують понятійну, предметну або функціональну подібність певних явищ, внаслідок чого поле постає як спосіб існування і угруповання лінгвістичних елементів зі спільними інваріантними властивостями.

Для поля характерні наступні ознаки: а) набір різнорівневих засобів, пов’язаних між собою системними відношеннями; б) загальне значення, притаманне його конститuentам; в) можливість виділення в загальному значенні інших значень, які можуть бути протилежними або полярними; г) складна структура [18].

Можливість представлення мовних знаків у вигляді поля визначається їх наступною властивістю: при номінації предметів ці елементи, з одного боку, відображають у своїй семантиці узагальнений досвід когнітивного освоєння дійсності, а з іншого, – мовні знаки входять у вже сформовані мовні стосунки – дериваційні, семантичні, синтагматичні та стилістичні [16].

У числі найбільш загальних властивостей поля слід відзначити зв’язок між його елементами, їх упорядкованість і взаємозалежність, які свідчать про одну з фундаментальних властивостей комплексного характеру – самостійність поля, що виражається в його цілісності. Іншою комплексною властивістю поля є специфічність його в різних мовах. Поле як спосіб відображення концепту характеризується соціальною, історико-генетичною та індивідуальною обумовленістю, тобто в значній мірі воно має етнічну специфіку [18].

Співвідношення будь-якого концепту більш ніж з однієї лексичній одиницею дозволяє представити концепт у вигляді так званого концептуального поля, що збігається за змістом з відповідним семантичним.

Оскільки в сучасній лінгвістиці не існує ані єдиної теорії поля, ані однозначного розуміння терміна “концептуальне поле”, ми розглядаємо його як семантичний зміст упорядкованих мовних одиниць, які реалізують концепт і згруповані навколо ядерної семіми, номінант якої, в свою чергу, є ім’ям поля.

Концептуальне поле є незнаковою одиницею у вигляді системи, що складається з лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) значень слів, взаємопов’язаних загальним семантичним компонентом, і особливим чином структурно організовану: ядро – периферія. Основними ознаками такого поля є: 1) наявність набору засобів різних мовних рівнів; 2) наявність загального значення, що утворює різнорівневі конститuentи поля; 3) розчленованість загального категоріального значення поля на низку категоріальних значень, що протистоять одне одному і утворюють макрополя [18].

У відповідності з терміном ІО, в даній роботі використані наступні терміни: асертивне поле, тобто поле концепту здивування (АП), суб’єкт ІО, дії якого викликають здивування, об’єкт ІО, мовні засоби, що реалізують значення здивування.

У словникових описах реалізується так звана метамовна свідомість, яка репрезентує особливості двох основних рівнів свідомості – наукового та буденного, останній з яких відзначений національно-культурною специфікою. Відповідно, дефініційний аналіз дозволяє виявити не стільки фактичні риси і ознаки емоцій, скільки уявлення про них у повсякденній свідомості і характер мовної об'єктивації.

Дані такого аналізу доцільно доповнювати результатами текстоцентричних методів, що виявляють синтагматичні характеристики назв концептів у тексті як спосіб і форму існування лінгвокультури.

З одного боку, контекстуальний аналіз необхідний для уточнення семантичних ознак, які були виділені в результаті компонентного аналізу, а також для виявлення додаткових семантичних характеристик номінантів на основі їх лексичної сполучуваності.

З іншого боку, цей метод дозволяє виявити специфіку мовної реалізації назв концептів, що виражається в модифікації семантики та набуття ними емотивної функції.

Адміративи, що утворюють периферію денотативного поля, репрезентують різномірний прошарок лексики і фразеології, в якому можна виділити за характером безпосереднього/опосередкованого способу вираження емоції первинні емотиви та вторинні емотиви.

До перших належать власне вигуки, до других – похідні вигуки, лексеми і фразеологізми, які не є вигуками і пов'язані з ядром різними семантичними відносинами, які втрачають свою емотивну функцію і переходять до розряду суто описових одиниць.

Сигнал емоції здивування як номінант цього емоційного концепту є слово “surprise.” Воно виступає ядром цього концептуального поля. Цей концепт репрезентується певною кількістю лексичних одиниць. В електронному словнику “Synonyms and related words dictionary” наведені наступні синоніми: admiration, amaze, amazement, ambush, assail, assault, astonish, astonishment, astound, astoundment, attack, awe, awestrike, bedaze, bedazzle, beguilement, bewilder, bewilderment, blitz, blockbuster, blow, boggle, bomb, bombshell, bowl down, bowl over, breathless wonder, bushwhack, capture, catch, catch off-guard, catch unawares, come at, come down on, come from behind, come upon unexpectedly, confound, crack down on, daze, dazzle, descend on, descend upon, discomfit, disconcert, discover, dismay, do the unexpected, drop in on, dumbfound, dumbfounder, dumbfoundment, earthshaker, eye-opener, fall on, fall upon, fascination, faze, flabbergast, floor, gang up on, go at, go for, grab, grasp, harry, have at, hit, hit like lightning, incredulity, joker, jolt, jump, kicker, land on, lay at, lay for, lay hands on, lay into, light into, marvel, marveling, mug, nonplus, overwhelm, paralyze, peripeteia, perplex, petrify, pitch into, pounce upon, pound, pull up short, puzzlement, rattle, revelation, rock, sail into, seize, sense of mystery, sense of wonder, set on, set upon, shock, shocker, sneak attack, spring a surprise, spring upon, stagger, staggerer, startle, startler, strike, strike dead, strike dumb, strike with wonder, stun, stupefaction, stupefy, surprisal, surprise attack, surprise ending, surprise package, surprise party, swan, switch, swoop down on, take, take aback, take by surprise, take short, take the offensive, take unawares, thunderbolt, thunderclap, wade into, waylay, wonder, wonderment [22].

Слід зазначити, що в тексті оповідання С. Моема “Щасливе подружжя”. слово surprise зустрічається лише п'ять разів: so I was not a little surprised, I was not surprised therefore, I have a surprise for you, but that did not surprise me, her friends were surprised [21].

На периферії денотативного поля виокремлені такі лексичні одиниці: a little puzzled rather, she wondered if Edwin still loved her, the Craigs struck me as a little shy, it did not strike me, I wonder why he fainted, I wonder, Oh!, unexpected evidence [21].

Крім того, під час концептуального аналізу автор звернув увагу на лексичні одиниці, які не входять до структури концептуального поля, але передають емоцію здивування: I have never understood; it was too absurd; she realized on a sudden; he stared at the newcomers; they stood side by side close to one another, as though they had drawn together for mutual protection; they did not speak; Mrs Craig looked terrified; His eyes appeared almost to start out of his head; momentary embarrassment; then suddenly something happened; we jumped up; he has never done anything like this before; expressionless face; she died rather suddenly; and oddly enough; it was impossible to believe; the most curious features of the whole case; human nature is very odd [21]. Наш погляд, вони утворюють додаткову периферію.

Ще однією характерною рисою мовних засобів, які передають здивування в оповіданні С. Моема "Щасливе подружжя", є їх гедоністична тональність. Взагалі деякі дослідники розходяться в думці щодо гедоністичної тональності подиву. І якщо, наприклад, К. Ізард вважає, що здивування ("surprise"), як правило, сприймається людьми як позитивна емоція [9], то О. Н. Лук [11] і Б. Крик-Кастовські [20] поділяють здивування на негативне, позитивне та нейтральне. Цікавим є той факт, що в даному оповіданні мовні засоби передають нейтральне або негативне здивування.

Отже, до мовних засобів, які виражають здивування з нейтральною гедоністичною тональністю належать: so I was not a little surprised, I was not surprised therefore, I have a surprise for you, but that did not surprise me, her friends were surprised; a little puzzled rather, she wondered if Edwin still loved her, the Craigs struck me as a little shy, it did not strike me, I wonder why he fainted, I wonder, Oh!; it was too absurd; momentary embarrassment; then suddenly something happened; he has never done anything like this before; and oddly enough; it was impossible to believe; the most curious features of the whole case; human nature is very odd [21].

До мовних засобів, які виражають здивування з негативною гедоністичною тональністю належать: – he stared at the newcomers; they stood side by side close to one another, as though they had drawn together for mutual protection; Mrs Craig looked terrified; His eyes appeared almost to start out of his head; she died rather suddenly [21].

Відсутність мовних одиниць, які передають позитивне здивування залежить від інтенції автора. Суддя був настільки неемоційною людиною, що всі звикли до цього факту. Його поведінка навіть в самих складних ситуаціях була однаковою. Кульмінацією в оповіданні є сцена зустрічі судді з щасливим подружжям. Емоції здивування викликала поведінка містера та місіс Крейг. Вони настільки здивувались = злякались, коли побачили суддю, що містер Крейг втратив свідомість. В даному випадку здивування межує зі страхом.

Таким чином, обрана методика дозволила виявити специфіку мовної реалізації імен концептів, що виражається в модифікації семантики мовних засобів та набуття ними емотивної функції. На жаль обсяг статті не дозволяє звернутися до питань, пов'язаних з перекладом указаних мовних засобів, хоча було б цікавим дослідити специфіку їх перекладу українською мовою. Це указує на **перспективність** обраної теми.

Л і т е р а т у р а :

1. *Аскольдов – Алексеев С. А.* Концепт и слово [Текст] / С. А. Аскольдов-Алексеев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. – М. : Academia, 1997. – С. 267–279.

2. *Бабушкин А. П.* Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка : [монография] / А. П. Бабушкин. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1996. – 104 с.
3. *Вежбицкая А.* Язык. Культура. Познание. [Текст] / А. Вежбицкая. – М., 1997. – 416 с.
4. *Вольф Е. М.* Субъективная модальность и семантика пропозиции / Е. М. Вольф // Прагматика и проблемы интенциональности – М.: АН СССР. Институт языкознания. Проблемная группа “Логический анализ языка”, 1988. – С. 124-143.
5. *Воркачѳ С. Г.* Субъективная модальность высказывания в испанском языке : автореф. дис. д-ра филол. наук / С. Г. Воркачѳ. – Краснодар, 1990. – 33 с.
6. *Воркачѳ С. Г.* “Первая из всех страстей”: адмиративная оценка и средства её выражения в испанском языке / С. Г. Воркачѳ // Изв. РАН. Сер. лит. и яз., 1992. – Т. 51. – № 2. – С. 81-89.
7. *Гажева И. Д.* Опыт концептуального анализа имени игра / И. Д. Гажева // Филологические науки. – 2000. – № 4. – С. 73-81.
8. *Дорофеева Н. В.* Удивление как эмоциональный концепт: на материале русского и английского языков : дис. ... канд. филол. наук / Н. В. Дорофеева. – Краснодар, 2002. – 214 с.
9. *Изард К. Э.* Психология эмоций / К. Э. Изард. – СПб. Питер, 2003. – 464 с.
10. *Лихачев Д. С.* Концептосфера русского языка [Текст] / Д. С. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. – М.: Academia, 1997. – С. 280-287.
11. *Лук А. Н.* Эмоции и личность / А. Н. Лук. – М.: Знание, 1982. – 105 с.
12. Проблемы принятия решения / [Анохин П. К., Рубахин В. Ф. и др.]. – М.: Наука, 1976. – 319 с.
13. *Сергеев А. И.* Контрастивно-семантический анализ концепта “удивление” в русском и немецком языках (на материале произведений Н. В. Гоголя и Э. Т. А. Гофмана) : дис. канд. филол. наук / А. И. Сергеев. – М., 2004. – 211 с.
14. *Слышкин Г. Г.* Лингвокультурные концепты и метаконцепты : автореф. дис. д-ра филол. наук / Г. Г. Слышкин. – Волгоград, 2004. – 40 с.
15. *Соловьева Н. И.* Актуализация лингвокультурного концепта “бык” в испанской языковой картине мира : автореферат дис. ... канд. фил. наук [Электронная версия печ. публикации] / Н. И. Соловьева. – Москва, 2009. – Режим доступа : // <http://www.espanol-spb.ru/articles/autoreferat>
16. *Степанов Ю. С.* “Интертекст”, “интернет”, “интерсубъект”: (к основаниям сравнительной концептологии) / Ю. С. Степанов. – Санкт-Петербург : Нева, 1999. – 139 с.
17. *Степанов Ю. С.* Константы : словарь русской культуры. – 3-е изд. / Ю. С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – С. 42-67.
18. *Стернин И. А.* Методика исследования структуры концепта. [Текст] / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / под ред. И. А. Стернина. – Воронежский государственный университет, 2001. – С. 58-65.
19. *Юлтімірова С. А.* Різні підходи до трактування терміна “концепт”. [Електронний ресурс] / С. А. Юлтімірова. – Режим доступу : // http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Philologia/3_jultimirova.doc.htm
20. *Kryk-Kastovsky B.* Surprise, surprise: The iconicity-conventionality scale of emotions / B. Kryk-Kastovsky // The language of emotions. Conceptualization, expression and theoretical foundation. Ed. By S. Niemeier, R. Dirven. Amsterdam; Philadelphia, 1997. – P. 155-168.
21. *Maugham S.* Selected Stories / S. Maugham. – Вінниця : Теза, 2013. – 181 с.
22. Synonyms and Related Words Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : <http://www.synonyms.ca>.

Зайцева М. А. *Актуализация концепта удивления (на примере произведений С. Моэма).*

Статья посвящена исследованию концепта удивления на примере произведений С. Моэма. Рассматривается полевая структура концепта удивления, выделены и перечислены его сегменты. Определены основные языковые средства, выражающие концепт удивления.

Ключевые слова: *дискурс, концепт, концептуальный признак, периферия, полевая структура, субъективная модальность, языковые средства.*

Zaitseva M. A. Concept Surprise and its Actualization (on the example of works by S. Maugham).

The article is devoted to the study of the concept Surprise on the example of works by S. Maugham. The field structure of the concept Surprise has been scrutinized, its segments have been marked out. The author has singled out the language means that express the concept Surprise.

Keywords: discourse, concept, conceptual feature, periphery, field structure, subjective modality, language means.

Иванова К. А.
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко

СПОСОБЫ ПОДАЧИ ИНФОРМАЦИИ В ЗАГОЛОВКАХ РУССКОЯЗЫЧНЫХ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИХ ИНТЕРНЕТ- СТАТЕЙ ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА УКРАИНЫ

В связи с активизацией политических событий на территории Украины в 2013-2014 гг. информационный медиапоток увеличился во много раз. Следовательно, появилось большое количество языкового материала, в котором содержатся примеры всевозможных операций с информационными данными и их вербализации, что и представляет научную ценность с точки зрения лингвистики.

Данная статья рассматривает особенности подачи информации в заголовках русскоязычных информационно-аналитических интернет-статей в рамках политического дискурса Украины в соотношении с общим содержанием статьи.

По результатам данного исследования содержание заголовков не всегда идентично содержанию основной части информационно-аналитического медиатекста политического дискурса. Причиной этого несовпадения является выразительность заголовков, которая нацелена на привлечение внимания читателя. В статье описаны два основных способа создания выразительности в заголовках политических интернет-статей – нагнетание ситуации и выражение авторской оценки.

Ключевые слова: политическая интернет-статья, заголовок, нагнетание ситуации, авторская оценка.

Неотъемлемой частью жизни человека, особенно в современном информационном обществе, является владение информацией об окружающем мире, большую часть которой человек получает с помощью средств массовой информации. Современный процесс глобализации способствует росту информационного потока темпами геометрической прогрессии. Информации становится все больше, а времени на ее осмысление все меньше.

Одной из важнейших глобальных сфер жизнедеятельности является сфера политики: кто и как руководит целыми народами и странами. Каждый сознательный гражданин своей страны интересуется тем, что делают руководящие страной люди во благо государства и его населения, что делают руководители других стран, какие отношения между странами и их руководителями. Всю информацию по данной теме человек получает из СМИ, которые специализируются на медиатопике “политика”.

Для каждого политического актора (субъекта политической деятельности) создается имидж в средствах массовой информации, на основе которого набирается электорат (то есть те, кто поддерживает данный имидж, а значит – кандидатуру его обладателя). Информация о любых совершенных политическим актором действиях должна быть подана в медиaprостранстве таким образом, чтобы не навредить имиджу данного политического субъекта. Для этого специалистами пиар и массмедиа